

випадки, коли ситуаційна експертиза призначається за наявності показань обвинуваченого, свідка про механізм, кількість, локалізацію заподіяних потерпілому тілесних ушкоджень, які повністю узгоджуються з висновком експерта за результатами проведеної судово-медичної експертизи. У такому разі слідчому або суду було достатньо самостійно проаналізувати встановлену картину події. Не виключені факти, коли слідчий, ставлячи за мету перевірити "достовірність" показань обвинуваченого, очевидців злочину, надає в розпорядження експерта протоколи допиту, з яких випливає, що обвинувачений унаслідок свого стану в момент скоєння злочину (знаходження в алкогольному, наркотичному сп'янінні або в стані сильного душевного хвилювання) не може вказати конкретні відомості про знаряддя злочину, про кількість нанесених ударів і локалізацію заподіяних ним тілесних ушкоджень, тим самим ігноруючи інші способи й джерела збирання доказів причетності цієї особи до скоєного злочину.

Отже, при призначенні ситуаційної експертизи питання якості наданих матеріалів експертові набувають особливого значення. У протоколах слідчих дій (допитів, слідчих експериментів) потрібно детально з'ясувати обставини події, зберігання речових доказів до надання їх експерту, яке, у свою чергу, повинно здійснюватися в умовах, що виключають утрату інформаційної значимості наявних на них слідів злочину. Разом з тим, при дотриманні зазначених умов результати ситуаційних експертиз ефективно використовуються при перевірці висунутих версій про необхідну оборону, заподіянні смерті в результаті нещасного випадку, а також при з'ясуванні обставин смерті особи від тілесних ушкоджень, заподіяних групою осіб. Використання можливостей ситуаційної експертизи, яка тісно пов'язана з предметом доказування, знижує реальну можливість необґрунтованого притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Констатуючи викладене, можна визначити наступні особливості ситуаційної судової експертизи: за своїм характером переважно це комплексна криміналістична експертиза; при її проведенні повинні враховуватися результати слідчих (розшукових) дій, пов'язані з дослідженням обстановки місця події; її предметом

є обставини, безпосередньо пов'язані з предметом доказування; відрізняється складним і багатоетапним характером розв'язування завдань, що визначаються специфічними особливостями об'єктів дослідження, в якості яких виступають багатокомпонентні події; проводиться на підставі висунутих слідством і судом версій; при її проведенні використовуються результати огляду місця події, а також у більшості випадків інших слідчих дій, включаючи слідчий експеримент, беруться до уваги висновки експертів за раніше проведеними судовим експертизами; поняття "ситуаційна експертиза" і "ситуаційні експертні дослідження" нетотожні, останнє є більш широким за своєю сутністю.

Література

1. Грановский Г.Л. Криминалистическая ситуационная экспертиза места происшествия // Рефераты научных сообщений на теоретическом семинаре - криминалистических чтениях. - 1977. - Вып.16. - С. 3-5.
2. Попов В.Л., Шигеев В.Б., Кузнецов Л.Е. Судебно-медицинская баллистика. - СПб., 2002. - 656 с.
3. Винберг А.И. Идентификационная, диагностическая и ситуационная криминалистическая экспертиза // Советское государство и право. - 1978. - № 9. - С. 73-78.
4. Винберг А.И., Малаховская Н.Т. Судебная экспертология. Общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз: учеб. пособие. - Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1979. - 183 с.
5. Свалов В.И. Неидентификационные исследования при производстве транспортно-механоскопических экспертиз: автореф. дис.... канд. юрид. наук. - М., 1984. - 28 с.
6. Исаков В.Д. Теория и методология ситуалогической экспертизы: (для судебных экспертов и юристов). - СПб.: Реноме, 2008. - 132 с.

Афонін Д.С.,
викладач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
ОДУВС
Надійшла до редакції: 26.11.2014

УДК343.123.12:351.81

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ТРАНСПОРТНОЇ МІЛІЦІЇ В БОРОТЬБІ З ВИКРАДАННЯМИ ВАНТАЖІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Березовенко І. В.
Поляков Є. В.

У статті розглянуто взаємодію підрозділів транспортної міліції з іншими службами органів внутрішніх справ на транспорті, із суміжними і територіальними підрозділами органів внутрішніх справ, громадськістю, засобами масової інформації, а також з представниками адміністрації транспортних підприємств та організацій у боротьбі з крадіжками вантажів на залізничному транспорті.

Ключові слова: транспортна міліція, взаємодія, крадіжки вантажів, залізничний транспорт.

В статье рассмотрено взаимодействие подразделений транспортной милиции с другими службами органов внутренних дел на транспорте, со смежны-

ми и территориальными подразделениями органов внутренних дел, общественностью, средствами массовой информации, а также с представителями администрации транспортных предприятий и организаций в борьбе с кражами грузов на железнодорожном транспорте.

Ключевые слова: транспортная милиция, взаимодействие, кражи грузов, железнодорожный транспорт.

In the article the collaboration of the transport police with other services of the Interior in transport with neighboring and regional departments of the Interior, the public, the media and representatives of the administration of transport companies and organizations in the fight against theft of goods on the railway.

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

Keywords: *traffic police interaction, theft of goods, rail.*

Проблемам взаємодії оперативних підрозділів між собою, іншими правоохоронними органами та населенням були присвячені роботи О.М. Бандурки, Є.О. Дідоренка, О.Ф. Долженкова, Г.О. Душейка, В.П. Євтушка, І.П. Козаченка, В.Д. Пчолкіна, В.Л. Регульського та інших авторів. Водночас питання внутрішньої та зовнішньої взаємодії підрозділів транспортної міліції в боротьбі з викраденнями вантажів на залізничному транспорті ще не знайшло свого детального висвітлення й потребує подальшої наукової розробки.

Метою статті є визначення актуальних питань внутрішньої та зовнішньої взаємодії підрозділів транспортної міліції в боротьбі з викраденнями вантажів на залізничному транспорті та висвітлення можливих шляхів вирішення існуючих проблем у цій сфері.

Як зазначає В.М. Плішкін, “при аналізі сутності та виробленні оптимального поняття взаємодії треба виходити із філософського поняття взаємодії до його інтерпретації у сфері діяльності органів внутрішніх справ” [11, 499].

Взаємодія - одна з основних філософських категорій, яка відображає процеси впливу різних об’єктів один на одного, їхню взаємну обумовленість та зміну стану або взаємоперехід, а також породження одним об’єктом іншого. Взаємодія являє собою вид прямого або опосередкованого, зовнішнього або внутрішнього відношення, зв’язку [12, 7].

Найбільш відомим є поняття “взаємодія”, яке розроблене військовою наукою, і воно сформульоване як “погодження (координація) за метою, місцем та часом бойових дій” [13, 366]. Більшість авторів, які досліджували проблеми взаємодії, в основу підходу до поняття взаємодії в органах внутрішніх справ поклали саме наведене формулювання.

С.Н. Князєв розглядає взаємодію, як взаємовідносини різноманітних міністерств, відомств, організацій та їх підрозділів, об’єднані єдиним задумом (планом), узгоджені за завданнями (об’єктами), напрямками (лініями роботи), часом і засобами дій в інтересах досягнення спільної мети. При цьому взаємодія дозволяє об’єднати зусилля органів, раціональніше та економніше використовувати їх сили й засоби, підпорядковувати відомчі інтереси вирішенню загальнодержавних завдань [14, 105-106].

Взаємодія - це сумісна робота двох і більше підрозділів (працівників), не підпорядкованих по службі, для концентрації сил, засобів і здійснення таких спільних заходів, вибір таких тактичних прийомів або їх комбінації, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни, силами і засобами, що є в розпорядженні суб’єктів взаємодії, з найменшими їх витратами, при безумовному дотриманні чинного законодавства [15, 354].

На думку сучасних українських учених, це узгоджена за місцем і часом спільна діяльність. Розвиваючи цей постулат у своїх працях, Г.О. Душейко під взаємодією оперативних підрозділів зі слідчими розумів засноване на законі та відомчих нормативних актах поєднання сил, засобів і методів слідчих апаратів та оперативних підрозділів для своєчасного й підставного порушення кримінальної справи, створення передумов швидкого й повного розкриття злочину, ефективного розслідування для викриття винних і забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожна особа, яка скоїла злочин, була справедливо покарана й жодна невинна

не була притягнута до кримінальної відповідальності та засуджена [16, 135].

Закон України “Про міліцію” закріпив такі форми взаємодії органів внутрішніх справ: спільна діяльність; надання з їх боку всілякої допомоги та підтримки; надання інформації з питань боротьби з різними правопорушеннями [1]. Крім того, ст. 7 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” визначає обов’язок цих підрозділів здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, зокрема відповідними органами іноземних держав і міжнародних анти-терористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів [2]. У статті 16 Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30.06.1993 р. також визначено основні положення щодо взаємодії органів прокуратури, органів внутрішніх справ, Служби безпеки України в питаннях боротьби з організованою злочинністю [4].

Кримінальний процесуальний кодекс України: пункт 3 частини 2 ст. 40 КПК України, згідно з якою слідчий вправі доручати проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; частина перша ст. 41 КПК України, в якій передбачено обов’язок оперативних підрозділів здійснювати слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого чи прокурора; частина шоста ст. 246 КПК України, яка визначає право уповноважених оперативних підрозділів проводити негласні слідчі (розшукові) дії [3].

Також взаємодія визначена у відомчих нормативно-правових актах: Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затвердженій наказом МВС України від 14.08.2012 р. № 700 [5]; Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування МВС України, затвердженій наказом МВС України від 09.08.2012 р. № 686 [6]; Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, затвердженій спільним наказом МВС України та Центрального управління Служби безпеки України від 10.06.2011 р. № 317/235 [7]; Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженій спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [8]; Інструкції про порядок взаємодії між органами внутрішніх справ, залізними Україною і підприємствами залізничного транспорту під час виявлення крадіжок вантажу та реагування на заяви й повідомлення про такі правопорушення, затвердженій спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства транспорту та зв’язку України від 30.08.2010 р. № 404/624 [9].

Діяльність співробітників транспортної міліції по боротьбі зі злочинними посяганнями на вантажі дуже специфічна за своїм змістом, умовами та виникаючими труднощами. Оперативному співробітнику доводиться вирішувати багато різних і складних задач по вивідуванню (виявленню, розвідуванню, добуванню) відомостей про задуми й дії осіб,

які замишляють, підготовляють або вже скоїли злочини. З цією метою необхідно аналізувати чисельні перевізні та інші документи, вивчати особливості організації й технологічного процесу обробки, зберігання й транспортування вантажів, отримувати та систематизувати інформацію від різних джерел. Процес виявлення й перевірки фактів і осіб, збору й перевірки інформації пов'язаний з необхідністю всебічної та об'єктивної оцінки зібраної інформації, висунення й перевірки великої кількості різних версій, прийняття передбачених законом рішень і активних дій з приводу обставин крадіжок вантажу, що готуються чи вже вчинених, зміни поведінки тих чи інших осіб, усунення криміногенних і активізації антикриміногенних обставин, існуючих на тому чи іншому підприємстві та організації залізничного транспорту [17, 39].

Підвищенню рівня боротьби з протиправними посяганнями на вантажі сприяє правильно організована взаємодія підрозділів транспортної міліції з іншими службами ОВС на транспорті, з суміжними й територіальними підрозділами ОВС, органами прокуратури, громадськістю, засобами масової інформації, державними та місцевими органами самоврядування, Служби безпеки України, контролюючими органами, а також з представниками адміністрації транспортних підприємств та організацій.

Найважливішою організаційно-правовою формою взаємодії є взаємне інформування.

На нашу думку, відповідно до чинного КПК України процесуальними формами взаємодії слідчих та оперативних підрозділів транспортної міліції в боротьбі з крадіжками вантажів на залізничному транспорті є:

- виконання доручень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у межах конкретного кримінального провадження;
- безпосередня участь оперативних підрозділів та інших служб у проведенні окремих процесуальних дій у межах конкретного кримінального провадження.

Крім процесуальних форм взаємодії, слід визначити також і організаційні, до яких належать:

- взаємний обмін інформацією;
- спільний аналіз інформації, планування слідчих і оперативно-розшукових заходів;
- консультаційна діяльність слідчого під час документування злочинних дій і проведення перевірки інформації оперативними підрозділами;
- використання оперативних обліків;
- проведення тактичних операцій;
- створення та діяльність слідчо-оперативних груп [10, 155-156].

Взаємодія підрозділів транспортної міліції в боротьбі з викраденнями вантажів на залізничному транспорті зі суміжними й територіальними підрозділами органів внутрішніх справ може здійснюватись у таких формах:

- систематичне взаємне інформування про оперативну обстановку;
- своєчасне взаємне орієнтування про злочини, які готуються або вчинені, викрадене майно, способи скоєння злочинів;
- взаємна допомога наявними силами та засобами на період ускладнення оперативної обстановки;
- постійний обмін інформацією щодо осіб, які притягувались органами внутрішніх справ до відповідальності, проживають поблизу залізничних магістралей і скоюють злочини на залізничному транспорті й поза його межами;
- розробка пропозицій щодо удосконалення єдиної дислокації постів і маршрутів патрулювання на підставі

аналізу оперативної обстановки;

сумісне розроблення планів по виявленню місць збуту викраденого та скупників краденого з метою організації їх наступного викриття;

сумісне обговорення результатів боротьби зі злочинністю, щодо крадіжок вантажів, за певний проміжок часу й виявлення допущених помилок з метою їх усунення [17, 40].

Неодмінною умовою успішного попередження крадіжок вантажів є тісна взаємодія підрозділів транспортної міліції з воєнізованою охороною, адміністрацією та громадськістю транспортних підприємств. Форми і методи такої взаємодії різноманітні й у кожному випадку визначаються з урахуванням ділянки оперативного обслуговування, та разом з тим для них характерні й деякі загальні риси, які проявляються в:

- постійному (щодоби) обміні інформацією про стан збереження вантажів на об'єктах залізниці;
- розробці планів заходів з ВОХР, направлених на забезпечення збереження вантажів;
- проведення взаємозвірок за комерційними актами, які надіслані підприємствами залізничного транспорту до органів внутрішніх справ;
- організації роботи громадських формувань по охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю з числа працівників залізниці;
- проведення сумісних нарад, конференцій, семінарів, зустрічей з питань удосконалення діяльності в боротьбі з крадіжками вантажів на залізниці та прийняття сумісних рішень;
- сумісне виставлення постів і маршрутів патрулювання зі співробітників міліції та стрільців ВОХР;
- здійснення контрольних зважувань вантажів;
- проведення профілактичної та роз'яснювальної роботи в трудових колективах залізниці тощо [17, 41].

Для успішного виконання завдань, покладених на підрозділи транспортної міліції в частині боротьби з крадіжками вантажів на залізничному транспорті, важлива та необхідна взаємодія з громадськістю та засобами масової інформації, яка може проявлятися у різноманітних формах і методах:

- постійне інформування громадськості через засоби масової інформації про діяльність транспортної міліції у сфері боротьби з крадіжками вантажів на залізниці;
 - проведення "круглих столів", брифінгів, презентацій щодо боротьби зі злочинністю;
 - випуск спеціальних довідникових брошур (пам'яток) для співробітників транспортної міліції про взаємодію правоохоронних органів зі ЗМІ;
 - висвітлення питань протидії злочинності та позитивних здобутків в оперативно-службовій діяльності через офіційний сайт МВС України;
 - запровадження на місцевих телевізійних каналах постійно діючої рубрики "Інформує транспортна міліція";
 - через засоби масової інформації формувати позитивну думку громадськості про діяльність транспортної міліції;
 - попередження й профілактика крадіжок вантажів на залізниці шляхом інформування населення про обставини їх вчинення тощо.
- Деякі форми використання допомоги громадськості прямо передбачені ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" [2]. Зокрема, передбачається: опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;
- залучати громадян для участі в проведенні контролю-

ваної поставки та контрольованої й оперативної закупки товарів, предметів і речовин, зокрема заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь;

залучати представників громадськості для перевірки фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій і окремих громадян;

відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка;

за участю громадян виявляти й фіксувати сліди тяжких злочинів;

готовити з числа громадян осіб для проникнення до злочинної групи;

залучати громадян для співробітництва за їхньою добровільною згодою у вигляді гласних або негласних штатних і позаштатних співробітників;

установлювати конфіденційну взаємодію з громадянами на добровільній основі (таке співробітництво здійснюється на негласній основі на певних умовах);

отримувати від громадян безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені;

використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а також за згодою осіб - житло, інші приміщення, транспортні засоби й майно, яке їм належить.

Також взаємодія з громадськістю може проявлятися в інші способи:

проведення "днів відкритих дверей" у підрозділах транспортної міліції для населення;

проведення в навчальних закладах тематичних навчань щодо запобігання крадіжкам вантажів на залізниці; залучення громадян і громадських організацій до спільних заходів щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю;

з ініціативи підрозділів транспортної міліції проведення благодійних акцій, конкурсів дитячого рисунку; організація допомоги дитячим притулкам, будинкам малечі тощо.

Сутність взаємодії полягає в заснованому на діючому законодавстві узгодженій діяльності підрозділів транспортної міліції з іншими службами ОВС на транспорті, з суміжними й територіальними підрозділами ОВС, громадськістю, засобами масової інформації, а також з представниками адміністрації транспортних підприємств та організацій у частині боротьби з крадіжками вантажів на залізничному транспорті, спрямованому на розкриття конкретного злочину та найбільш доцільного поєднання засобів і методів, що застосовуються при проведенні слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів.

На підставі викладеного можна зробити наступний висновок: необхідність внутрішньої та зовнішньої взаємодії підрозділів транспортної міліції в боротьбі з викраданнями вантажів на залізничному транспорті цілком очевидна, вона дозволяє в найбільш повному обсязі використовувати специфічні знання, можливості й сили підрозділів транспортної міліції, зосередити зусилля на найбільш важливому напрямку - попередженні й розкритті злочинів, зокрема викрадання вантажів на залізничному транспорті, та їх досудовому розслідуванні.

Література

1. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. № 565. - ВВР. - № 4. - 1991.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992. - ВВР. - № 22. - 1992.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. - Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13. - Ст. 88.

4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/3341-12>.

5. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700. - [Електронний ресурс]: <http://document.ua/pro-organizaciyu-vzaemodiyi-organiv-dosudovogo-rozsliduvannj-doc119907.html>.

6. Про організацію діяльності органів досудового розслідування МВС України: Наказ МВС України від 09.08.2012 № 686. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/z1770-12>.

7. Про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю: Наказ МВС України та Центрального управління Служби безпеки України від 10.06.2011 № 317/235. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/z0822-11>.

8. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, МЮ України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/v0114900-12>.

9. Про порядок взаємодії між органами внутрішніх справ, залізницями України і підприємствами залізничного транспорту під час виявлення крадіжок вантажу та реагування на заяви і повідомлення про такі правопорушення: Наказ МВС України та Міністерства транспорту та зв'язку України від 30.08.2010 № 404/624. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua/lavs/show/z1074-10>.

10. Апухтін С.І. Теоретичні та практичні питання взаємодії оперативних підрозділів ОВС під час розшуку обвинувачених і підсудних / С.І. Апухтін. - Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності - № 3. - 2012. - С. 151-158.

11. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підруч. / За ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. - К., 1999.

12. Большая Советская Энциклопедия. - 3-е изд. - М., 1971. - Т. 5.

13. Малая Советская Энциклопедия. - 3-е изд. - М., 1958. - Т. 2.

14. Князев С.Н. Управление: искусство, наука, практика: Учеб. пособие. - Мн., 2002.

15. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підруч. / Під ред. Л.В. Бородича. - Луганськ, 1991. - Т. 1.

16. Душейко Г.О. Організаційно-тактичні основи реалізації оперативно-розшукової інформації в стадії порушення кримінальної справи. Дис. ... канд. юрид. наук: 21.07.04 - оперативно-розшукова діяльність. - Х., 2000.

17. Платіка В.М. Проблеми взаємодії підрозділів БЗПВ у боротьбі з крадіжками вантажів на об'єктах залізничного транспорту. / Матеріали постійно діючого семінару 25-26 вересня 2002 р. - Одеса 2002. - С. 38-42.

*Березовенко І.В.,
ад'юнкт ОДУВС*

*Поляков Є.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри діяльності ОВС на транспорті
ОДУВС*

Надійшла до редакції: 01.12.2014